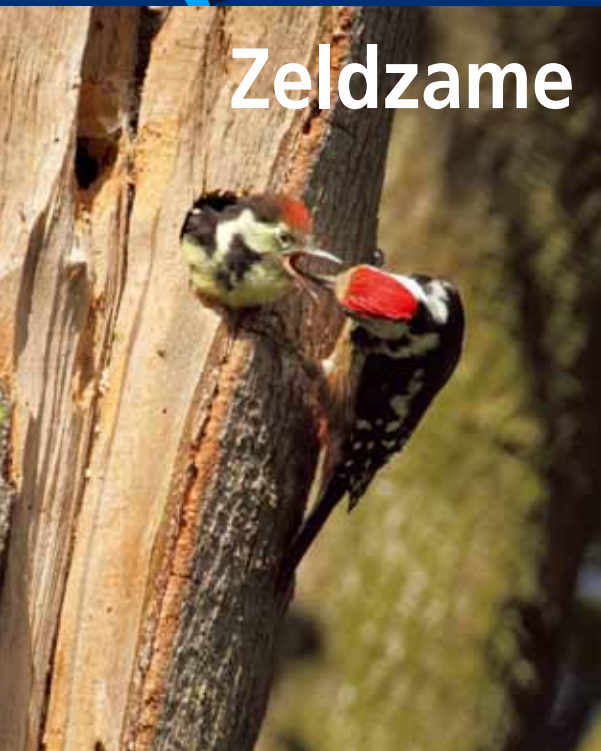

Zeldzame

Middelste Bonte Spechten in de Middachten, 30 mei 2011.
Foto: Koos Danssen

Kortsnavelboomkruiper met nestmateriaal bij mogelijke nestplaats, de Hamert, 22 maart 2011.
Foto: Geert Lamers

broedvogels in 2011 met primeurs als Nonnetje en Citroenkwikstaart en op het nippertje nog Korhoenders en Kuifleeuweriken

Eind oktober kwamen traditiegetrouw de districtskoördinatoren van het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) bij elkaar, dit keer op Noord-Beveland. Hieronder een greep uit de broedvogelnieuwtjes, aangevuld met informatie van internet en o.a. Dutch Birding. Een deel van de vermelde gevallen is nog niet geverifieerd en het overzicht is zeker onvolledig. In het broedvogelrapport is te zijner tijd alles na te lezen.

Nieuw voor Nederland

Uit Friesland kwam spectaculair nieuws in de vorm van vier zekere broedgevallen van *Nonnetjes*. Ze volgden op een verlaat binnengekomen melding van één zeker broedgeval in hetzelfde gebied in 2010 (7 pullen op 4 juni). Op verzoek van de waarnemer wordt de exacte locatie hier niet vermeld (foto's uit beide jaren in het SOVON-archief). Hoewel een herkomst uit gevangenschap natuurlijk niet geheel uit te sluiten is, wijst niets daarop (zeer schuwe, ongeringde vogels met volledige vleugels). De vogels nestelen in eendenkorven nabij een door bomen omgeven plas. De reguliere broedgebieden liggen van Noord-Zweden en Midden-Finland oostwaarts. Vaak worden oude holen van Zwarte Specht benut, maar ook nestkasten. Broedgevallen in West-Europa zijn onbekend. In de Eilandspolder NH verbleef op 30 mei een adulte *Roodhalsgans* tussen Brandganzen. Op 8 juni vloog de gans luid alarmerend uit het riet, daarbij een verwonding simulerend, en gevolgd door een pul van ongeveer een week oud. Eventuele pootringen waren niet zichtbaar. De partner is nooit gezien zodat een mengpaar met bijvoorbeeld Brandgans niet kan worden uitgesloten. Hoe dan ook het eerste zekere broedgeval voor ons land.

Het eerste zuivere broedgeval van *Geelpootmeeuwen*, op de Ventjagersplaten ZH, leverde één uitvliegend jong op dat een rode kleurring met witte inscriptie kreeg. Van beide ouders is het land van herkomst bekend: Zwitserland (vrouw) en Italië (man). Mogelijk broedde dit paar ook al in 2010. Eerdere broedgevallen betroffen steeds mengparen met Kleine Mantelmeeuw of Zilvermeeuw. Een mengpaar op het sluis-eiland in de Nederrijn bij Amerongen Ut (vrouw Zilvermeeuw; begin juni 3 jongen) leverde het eerste zekere broedgeval op in het binnenland buiten het IJsselmeergebied.

Op 12 juli 2011 werd een *Citroenkwikstaart* ontdekt bij Zeewolde Fl tijdens een telling voor het Meetnet Agrarische Soorten (MAS). Tot en met 2010 waren in Nederland slechts 28 waarnemingen bekend. Op 15 juli maakte de vogel, een man in eerste zomerkleed, voedselvuchten van zijn favoriete mesthoop

naar een aangrenzend suikerbietenperceel. Hij bleek gepaard met een vrouwtje Gele Kwikstaart en samen verzamelden ze voedsel voor tenminste drie jongen. Hiermee was het eerste Nederlandse broedgeval een feit. Zuivere en gemengde broedgevallen ten westen van het normale gebied waren al bekend uit o.a. Engeland, Zweden, Duitsland en Frankrijk. In Finland, de Baltische landen en Polen broeden inmiddels enkele tientallen paren.

In de winter van 2010/11 kende West-Europa een grote invasie van *Witkopstaartmezen*. Daarop volgde een aantal intrigerende waarnemingen van broedvogels met veel kenmerken van Witkopstaartmees (zuiver witte kop, scherpe zwarte band in nek), zoals nabij Apeldoorn Gl (nestbouw met een 'gewone' Staartmees) en boswachterij Ommen Ov (gepaard met 'gewone' Staartmees, 2 jongen met geheel witte kop, 4 met normalere kop). Of het om zuivere vogels gaat, en daarmee om een nieuwe broedvogel (ondersoort) voor Nederland, is onbekend. Vanwege mogelijke verwarring met 'witkoppige Staartmezen' wordt waarnemers verzocht om uitgebreide documentatie naar SOVON te zenden.

Zeer zeldzame broedvogels op herhaling

Op de Roggenplaat bij Neeltje Jans Zl brachten 6 paren *Grote Aalscholvers* minimaal 10 jongen groot (eerste Nederlandse broedgeval op deze plek in 2008). Of de aanwezigheid in aalscholverkolonies in het Lauwersmeer (succesvol broedgeval in 2009) en de Amsterdamse Waterleidingduinen tot broedgevallen leidde, is onbekend. Na twee jaren zonder succes werd weer een *Wilde Zwaan* vliegvlug in Drenthe. Een broedgeval van *Rode Vrouwen* in de Achterhoek (2010 3 uitgevlogen jongen) mislukte, terwijl 2 jonge *Zwarte Vrouwen* in zowel Oost-Brabant als bij Maastricht uitvlogen. De eerste uitgevlogen *Zeearend* in het Lauwersmeer ooit, een juveniel mannetje, woog op het moment van ringen liefst 3,6 kg. In de Oostvaardersplassen vlogen op 30 juni twee jonge Zeearenden uit, nummer 7 en 8 voor dit gebied waar sinds 2006 gebroed wordt. Het paar dat in het Zwarte Meer in 2010 hun poging zag mislukken (nest deels uit boom gewaaid), bouwde

Hop in de achterhoek,
28 mei 2011.
Foto: Jan Stronks

een nieuw nest, maar verkaste vervolgens 15 km verderop naar Flevoland (opnieuw nestbouw).

Twee nesten van *Kraanvogels* in het Fochtelorveen mislukten doordat de legsels én een adult mannetje werden opgegeten door Vossen nadat de broedplek bereikbaar werd door langdurige droogte. Een derde nest mislukte door onrust na een grote brand op Tweede Paasdag. Een broedgeval in het Dwingelderveld mislukte eveneens. Het aantal waarnemingen van (ook baltsende) vogels in geschikte gebieden elders neemt toe, zoals dit jaar in de Engbertsdijksvenen Ov en het Korenburgerveen Ov.

Er werden 3 territoria en 5 nesten van de *Oehoe* opgespoord. De *Bijeneter* ontbrak deze eeuw alleen in 2000, 2003-04 en 2009 als broedvogel (daarvoor werd alleen gebroed in 1964, 1965 en 1983). De 4 nesten op één locatie in Overijssel in 2011 bleken na een weekend met veel regen verlaten.

Kleine Vliegenvangers met territoriaal gedrag worden soms gemeld, maar zelden in combinatie met sterke aanwijzingen voor een broedgeval. Op 28 juni werd in Wassenaar ZH een adult mannetje ontdekt met enkele dagen later bovendien nog een vrouwtje en frequente voedselvluchten naar een plek hoog in de eiken! Het vorige geval waarbij broeden zeer aannemelijk was stamt uit 2007 (vrouwtje met broedvlek Schiermonnikoog).

Winnaars

De Werkgroep Grauwe Kiekendief spoorde dit jaar liefst 63 paren *Grauwe Kiekendieven* op in Groningen (49), Fryslân (3), Drenthe (1), Overijssel (eerste succesvolle paar in 70 jaar tijd, graanveld nabij Engbertsdijksvenen) en Flevoland (9, beste jaar sinds 1991).

Met minimaal 22 territoria gaat 2011 de boeken in als een goed *Steltkluten*-jaar. Sinds 1980 werden alleen in 1999-2001 meer paren gemeld (26, 30 resp. 31). Opvallend was de relatief noordelijke verspreiding, met meldingen in Groningen (2), Friesland (4) en Drenthe (4) naast gevallen in Zuid-Holland (7), Zeeland (3) en Noord-Brabant (2).

Middelste Bonte Spechten zetten de trend na het topjaar 2010 (240-290 territoria) stevig door. De 348 reeds bekende territoria zijn verdeeld over Zuidoost-Groningen (3), Drenthe

(1), Overijssel (132 waarvan 125 in Twente), Gelderland (61 met 41 in de Zuidoost-Achterhoek en eerste zekere broedgeval op de Veluwe), Utrecht (2), Noord-Brabant (24) en Limburg (125). Voor alle regio's gaat het of om eerste territoria (Gr, Dr) of om een record.

Diep in de gevarenzone

Hoe lang kunnen we nog genieten van inheemse *Korhoenders* op de Sallandse Heuvelrug? Met 4 hanen en 10-12 hennen bereikte de populatie een diepterecord. De groei tot 23 hanen in 2006 na het eerdere dieptepunt in 2002 (8) geeft maar een klein beetje hoop... Om inzicht te krijgen in de factoren die leiden tot kuikensterfte werden in 2011 één hen en twee kuikens van een zender voorzien.

In de regio Eindhoven, één van de laatste bolwerken voor de *Kuifleeuwerik*, werd geen enkel territorium gemeld. De soort is teruggedrongen tot Den Bosch (territoriaal paar) en Venlo (paar met een jong).

Ook de *Grauwe Gors* staat al jaren te boek als kandidaat voor uitsterven. Eén van de grootste verrassingen in 2011 was de vondst van 8 territoria op akkers in Groningen, de eerste broedgevallen in die regio in 20 jaar tijd! Enkele jongen werden eind juli door medewerkers van de Werkgroep Grauwe Kiekendief voorzien van kleuringen.

Regionaal nieuws

In de categorie 'kort regionaal nieuws' vallen dit seizoen o.a. succesvolle *Kwak*-broedgevallen in de Zouweboezem ZH en in Middelburg Zl (hier minimaal één vogel met voliëring), 49 *Kleine Zilverreiger*-nesten in de grootste Nederlandse kolonie in het Quackjeswater ZH (2010: 15), een *Pijlstaart*-nest op de Kreupel NH, ca. 70 paar *Eiders* op Neeltje Jans, 3 paren *Brilduikers* op het Heerderstrand Gl (waarvan één met jongen) en liefst 5 paren *Blauwe Kiekendief* op akkers in Oost-Groningen. De eerste uitgevlogen jonge *Slechtvalken* voor Drenthe resp. Utrecht zaten toevalligerwijs beide op televisiezendmasten die kort na het broedseizoen in brand stonden (Smilde resp. Lopik).

Het vermelden waard zijn zeker ook een alarmerende *Dwergmeeuw* op de Kreupel, langdurig zingende *Hoppen* in de Achterhoek (3 territoria en waarschijnlijk ook een paartje,

maar geen zeker broedgeval), een broedgeval van een zuiver paartje *Rouwkwikstaarten* op Neeltje Jans Zl, drie net uitgevlogen *Cetti's Zangers* die zich fraai lieten fotograferen op de Korendijkse Slikken ZH, (voorlopig) slechts 7 *Graszanger*-territoria in Zeeland, opvallend veel *Grote Karekieten* in de Randmeren, *Kortsnavelboomkruipers* bij Hoog-Buurlo Gl, Oosterbeek Gl (zingende vogels) en De Hamert Lb (broedgeval), 42 *Buidelmees*-territoria op eilandjes in de IJsselmonding Ov en de eerste jonge Raven in een eeuw tijd in Fryslân in - zeer toepasselijk - Ravenswoud!

Net niet en nog niet?

Intrigerend is de waarneming van een vrouwtje *Grote Zaagbek* met 10 jongen op het Haringvliet op 3 september. Het is onduidelijk of de jongen vliegen konden, zodat een lokaal broedgeval (en een primeur voor Nederland) niet zeker is. Opvallend is ook een groep van maximaal 18 onvolwassen vogels langs de Lek bij Culemborg Gl vanaf 10 september. Wie vind een nest of ziet de eerste pullen in ons land?

De volgende nieuwe Nederlandse broedvogel kan echter ook uit een onverwachte hoek komen. Dat veel mogelijk is, bewijzen waarnemingen in 2011 in Denemarken (paar Kortteenleeuwerik met minimaal één uitgevlogen jong) en Finland (zeker 5 Steppekiekendief-broedgevallen na eerdere gevallen in 1933, 2003 en 2008).

Bovenstaand overzicht is nog onvolledig. Mocht u nog gegevens van zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen wij die graag zo snel mogelijk. Het rapport over 2010 valt komend voorjaar bij alle tellers van zeldzame soorten in de bus als dank voor hun inspanningen.

Tot slot wil ik graag alle districtskoördinatoren, tellers, werkgroepen en terreinbeheerders bijzonder bedanken voor hun inspanningen in 2011!